

גבולות היחידה: במדבר פרק כ' פסוקים י"ד-כ"א

נושא היחידה: בקשת ישראל ממלך אדום

מספר שיעורים: 1

כתבה: נורית שלזינגר

כללי:

עם ישראל רוצה להתקדם לכיוון ארץ ישראל. משה שולח שליחים שמבקשים ממלך אדום לעבור דרך ארצו, ומלך אדום מסרב. משה פונה שוב בניסיון לשכנע את מלך אדום להסכים, אך מלך אדום שוב מסרב, ואף יוצא עם צבאו לקראת עם ישראל. עם ישראל נאלץ לוותר וללכת בדרך ארוכה יותר, שתעקוף את ארץ אדום.

פתיחה:

עכשיו, בשנת הארבעים, כבר אין צורך להסתובב סתם במדבר, ובני ישראל רוצים ללכת בדרך הקצרה והנוחה לארץ ישראל. נראה לתלמידים מפה¹, נצביע על קדש, שבה נמצאים בני ישראל, ונבקש מתלמיד לבוא ולסמן מהי הדרך הקצרה ביותר להגיע לארץ ישראל. נוכל לראות שהדרך הקצרה עוברת דרך אדום.

עיון בפסוקים:

משה שולח מלאכים – שליחים, אל מלך אדום, כדי לבקש ממנו רשות לעבור עם כל העם דרך ארץ אדום.

נקרא את הבקשה בפסוקים י"ד-י"ז. לפני הקריאה, נבקש מהתלמידים לשים לב באילו מילים וטעונונים משתמש משה כדי לשכנע את מלך אדום להסכים. לאחר הקריאה, נשמע מהתלמידים מה מצאו, ונסכם:

- "כֹּה אָמַר אַחִירָאֵל יִשְׂרָאֵל" – השימוש במילה "אחיר" – אנחנו אחים, ולכן מן הראוי שתעזור לנו. הרי אדום הם צאצאי עשיו, ובני ישראל הם צאצאי יעקב.
- "אֲתָהּ יִדְעָתָא אֵת כָּל הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מְצַאֲתָנוּ. וַיִּרְדּוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרָיִם וַנָּשֵׁב בְּמִצְרָיִם יָמִים רַבִּים וַיִּרְעוּ לָנוּ מִצְרָיִם וְלֹאֲבֹתֵינוּ." – עברנו שנים רבות של סבל - ניסיון לעורר רחמים.
- "וַנִּצְעַק אֶל ה' וַיִּשְׁמַע קוֹלָנוּ וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיִּצְאָנוּ מִמִּצְרָיִם" – ה' שומע לנו ועוזר לנו. יש בכך רמז לאדום, שלא כדאי להם לנסות לפגוע בעם ישראל, שהרי ה' אתנו.

¹ להלן קישור למפה שבאתר: [מפת שנת ה'40](#).

אם הזמן מאפשר, ניתן להביא כאן את רש"י לפסוק על ד"ה "וישמע קולנו":
"בברכה שברכנו אבינו – הקול קול יעקב, שאנו צועקים ונענים."

- "... לא נעבר בשדה ובכרם ולא נשתה מי באר. דרך המלך נלך, לא נטה ימין ושמאל..."- אנו מבטיחים, שלא נגרום כל נזק. נלך רק בדרך המלך – הדרך הראשית, לא נדרוך לכם בשדות ובכרמים – לא נשחית אותם ולא נאכל מהם, ולא נשתה מהמים שלכם.

מהי תגובת מלך אדום? – נקרא את פסוק י"ח:

"ויאמר אליו אדום לא תעבר בי פן בחרב אצא לקראתך"- סירוב בליווי איום. אם הבאנו בפני התלמידים את רש"י לגבי "הקול קול יעקב", מתאים מאוד להביא גם את רש"י לפסוק י"ח:

"אתם מתגאים בקול שהורישכם אביכם ואומרים ונצעק אל ה' וישמע קולנו, ואני אצא עליכם במה שהורישני אבי (בראשית כ"ז): ועל חרבך תחיה."

בני ישראל אינם מתייאשים, ופונים שוב. נקרא את פסוק י"ט:
"ויאמרו אליו בני ישראל במסלה נעלה. ואם מימך נשתה אני ומקני ונתתי מכרם. רק אין דבר ברגלי אעברה."

יש כאן שני טיעונים נוספים כדי לשכנע:

1. "במסילה נעלה" – נלך לא בדרך המלך הראשית אלא בדרך צדדית (הרמב"ן): שלא יקרבו לערים כלל, אבל ילכו במסילה העולה לארץ כנען), וכך סכנת החיכוך עם האוכלוסייה המקומית או סכנת הפגיעה ברכושם של בני אדום – תרד מאוד.

2. אם בכל זאת נשתמש במים שלכם – נשלם. וכך, לא רק שלא תפסידו מן המעבר שלנו בארצכם, אלא אף תרוויחו מכך (נשלם אף על מי נהרות שהם הפקר ואין לכם בהם כל טרחה).

ומה תגובת אדום הפעם? נקרא את פסוק כ':

"ויאמר לא תעבר. ויצא אדום לקראתו בעם כבד וכבד חזקה" – שוב סירוב, והפעם מלך אדום אינו מסתפק באיום, אלא ממש יוצא עם צבאו לקראת בני ישראל.

לבני ישראל אין ברירה, והם נאלצים להאריך שוב את הדרך ולעקוף את ארץ אדום. הם עושים זאת, למרות שהמעקף כרוך במאמץ עצום.

מדוע עם ישראל לא נלחם באדום?

את התשובה לכך נמצא בנאומו של משה בחומש דברים, פרק ב', פסוקים ד'-ה':
"אתם עברים בגבול אחיכם בני עשו הישבים בשעיר... אל תתגורו בהם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרה כף רגל כי ירשה לעשו נתתי את הר שעיר."

נאסר על עם ישראל להילחם באדום, כי ארץ אדום שייכת לבני אדום בדין.

הצעות להמחשה:

נמחיש את ההבדל בין הליכה בדרך הקצרה דרך ארץ אדום, לבין הליכה סביב ארץ אדום, בעזרת מפה.

מסרים והפנמה:

- כיבוד זכותו של הזולת על רכושו, גם אם הוא נוהג כלפינו שלא כראוי.
- מהתנהגות אדום נוכל ללמוד על דרך השלילה ולדון עם התלמידים – כיצד יש לקבל אורחים שרוצים לעבור אצלנו.

סיכום:

ארץ אדום לא הובטחה לעם ישראל. היא שייכת בדין לצאצאי עשיו. לכן, למרות היחס הלא נעים של אדום כלפי ישראל, עם ישראל מכבד את זכותם של בני אדום על ארצם, ועוקף את ארצם.

פתחנו את השיעור ברצון של בני ישראל ללכת בדרך הקצרה, אך ראינו שאדום לא הסכימו לכך והתייחסו בתוקפנות כלפי בני ישראל. בני ישראל נאלצו ללכת בדרך עוקפת, ארוכה יותר.